

Założenia merytoryczne i organizacyjne programu „Edukacja bliżej natury – Folwark w Samotworze”

Okres szkolny w życiu dziecka to czas kształtowania się właściwych postaw i przekonań. Zadaniem edukacji jest kształtowanie postawy proekologicznej i przekonania, że człowiek nic tylko niszczy przyrodę, ale może ją również uratować. Edukację ekologiczną należy rozpoczynać już od najmłodszych lat. Dzieci mogą być pełnowartościowymi partnerami dorosłych w walce o ochronę środowiska. Są one bowiem baczniymi obserwatorami tego wszystkiego, co się wokół nich dzieje. Należy dać im tylko szansę, a wyrośnie z nich pokolenie, które umiejętnie będzie korzystało z darów ziemi i rozwijającej się cywilizacji. Poprzez bezpośredni kontakt z przyrodą oddziałujemy na wrażenia estetyczne i uczucia dzieci. Poznawanie świata roślin i zwierząt, przyswajanie wiadomości na temat ich życia, wzbudza stosunek uczuciowy i wywołuje gotowość do chronienia wszystkiego, co żywe. W ten sposób w edukacji naturalnie pojawiają się elementy ochrony naturalnego środowiska. Poznając przyrodę i podstawowe prawa nią rządzące, dziecko poznaje współzależności występujące w tym świecie, dostrzega czynniki sprzyjające i zagrażające rozwojowi przyrody.

Jako główne cele naszego programu uznaliśmy zatem:

- Edukację ekologiczną poprzez umożliwienie obcowania z naturą;
- Edukację regionalną poprzez poszerzenie wiedzy o miejscach, w pobliżu których mieszkamy;
- Edukację środowiskową poprzez ukazywanie lokalnych walorów;

Dlaczego Samotwór?

Jednym z zadań postawionych przed nami podczas pierwszego spotkania było dokonanie wyboru miejsca, w którym będziemy tworzyć naszą inicjatywę. Wybór ten stał się oczywisty już po krótkiej prezentacji p. Aleksandra Watina, właściciela Pałacu Alexandrów w Samotworze koło Wrocławia. Kilka zdań, które usłyszeliśmy na temat położenia pałacu oraz jego otoczenia sprawiło, że miejsce to wydało nam się szczególnie atrakcyjne, warte obejrzenia i dalszego propagowania.

Proponowaną ścieżkę można traktować jako edukację poprzez zabawę, rekreację dla całej rodziny, ale również ciekawy produkt turystyczny. Podążający naszą trasą mają okazję zobaczyć bardzo dobrze zachowane XIX-wieczne zabudowania folwarczne, poznać ich przeznaczenie dawniej i dzisiaj, podziwiać ciekawe herby, dotknąć przepięknego platana – prawdziwego „olbrzyma” – pomnika przyrody, cofnąć się w czasie słuchając opowieści o 200-letniej pompie.

Obiekt położony jest w niezwykle ciekawym miejscu, stwarzającym wiele możliwości i propozycji tras edukacyjnych. Nasza grupa wymyśliła aż 11 takich ścieżek o bardzo różnorodnej tematyce:

1. Folwark – co i jak w XIX wieku
2. Przyroda starorzeczy
3. Pałac w Samotworze – historia i architektura
4. Herby – historia rycerstwa
5. Dzieje właścicieli pałacu
6. Szlakiem olbrzymów – pomników przyrody
7. Ścieżka geologiczna
8. Hydrologia rzeczna (jaz, pompa, starorzecze, poldery zalewowe)
9. Las łęgowy
10. Ptaki Doliny Bystrzycy
11. Konie sportowe

Znajdą tu więc wiele atrakcji osoby interesujące się historią i architekturą, botaniką, ornitologią, geologią, fauną i florą starorzeczy, hydrologią jak również jeździectwem. Przepiękne otoczenie pałacu w połączeniu z gościnnością gospodarzy sprawia, iż miejsce to jest naprawdę atrakcyjne nawet na zwykły „niedzielny wypad za miasto” dla każdego. Zapropionowaną przez nas Wyprawę „Folwark w Samotworze” należy więc traktować jako jedynie wstęp do wielu innych, równie, a może bardziej, interesujących.

Pałac Alexandrów

Tuż pod Wrocławiem, na wysokiej skarpie od strony rzeczki Bystrzycy, znajduje się interesujący, choć niewielki, pałac. Położony jeden kilometr od zachodniej granicy Wrocławia, w środku Parku Krajobrazowego "Dolina Bystrzyca", został wybudowany w latach 1776-1781 przez C.G.Langhansa (architekta m.in. Bramy Brandenburskiej w Berlinie) i stanowi jedną z pierwszych budowli klasycystycznych na Dolnym Śląsku. Prowadzi do niego, a także na teren folwarku, neogotycka brama, w której szczycie znajduje się dwupolowy herb, a pod nim data 1866.

Przed rokiem 1272 wieś zanotowano jako Zsamotvcr. W latach od 1274 do ok. 1313 miejscowość była własnością braci Ronnenberc, stąd w 1313 r. pojawiła się nowa nazwa wsi - Ronenberg i jednocześnie Santphor. W roku 1681 właścicielem wsi i pałacu był Lorenz Riedel von Löwenstern.

Klasycystyczny pałac zbudowano w latach 1776-1781 według projektu Karla Gottharda Langhansa dla majora Gottfoba Albrechta von Saurma auf Sadewitz, który, stał się właścicielem dóbr w 1776 r. W pierwszej połowie ub. wieku (1845 r.) majątek należał do Karla Moritza hr. von Zedlitz-Truttschler von Faikenhain. Do roku 1945 właścicielem był niejaki H. Jesdinski, a po ostatniej wojnie gospodarzyła tu wrocławska Akademia Rolnicza. W lecie 1996 r. pałac nabył Edward Medyński z Cesarzowic, który chciał urządzić tu hotel i pozostał jego właścicielem do lipca 2007 roku. Pałac oraz folwark obecnie należą do państwa Watin (Alexander Watin oraz Aleksandra Watin). Pałac przebudowano w roku 1919 według planów architekta wrocławskiego Erika Graua. Dokonano wtedy wielu zmian wewnątrz budynku, m. in. w westybulu umieszczono klatkę achodową, na zewnątrz natomiast wykonano nowe lukarny w dachu, szczyt od strony ogrodu, a całość otynkowano. Remontowany był m. in. w 1963 r. i 1973 r. (salon). Cztery lata później odnowiono główną fasadę.

Pałac trójkondygnacyjny, dwutraktowy. Murowany, z cegły, tynkowany. Zbudowany na planie prostokąta. Główna elewacja zwrócona w kierunku folwarku (południowy wschód). Nakryty dachem mansardowym, krytym częściowo dachówką, częściowo papą, z lukarnami.

Na osiach fasad płytkie, trójosiowe ryzalitowe portyki z czterema wgłębionymi kolumnami. Nad nimi tympanony, w których umieszczono kartusze herbowe: na elewacji frontowej - K. M. hr. von Zedlitz-Truttschler, od strony ogrodu von Saurma. Między oknami pierwszej ; drugiej kondygnacji południowo-wschodniej elewacji (głównej) prostokątne płyciny z laurowymi festonami i panopliami. Nad głównym wejściem stiukowa dekoracja w postaci głowy lwa, wyżej natomiast półkoliste nadświetle. Z kolei nad wejściem od strony ogrodu, stiukowa supraporta ze scenami mitologicznymi, przedstawiającymi czyny Herkulesa. Wewnątrz, w północnej części, duży owalny salon z kolumnami jońskimi, obejmującymi cztery narożne aneksy. Ściany pokryte bogatą sztukaterią klasycystyczną autorstwa zapewne Hansa Petera Echtlera z Wrocławia. Medaliony i supraporty zawierają personifikacje Siły, Wierności, Męstwa, Zdrowia, Pokoju i in. oraz sceny symboliczne. Znajduje się tu neoklasycystyczny kominek z 1919 r. Nad salonem płaska kopuła. Inne pomieszczenia mają sufity z fasetami, ze stiukowymi rozetami.

Od północnego zachodu znajdują się pozostałości założenia parkowego w stylu angielskim.

Zabytkowy pałac zaprojektowany przez Carla Gottharda Langhansa. Widok z przodu.

Widok na pałac z prawej części folwarku. W tle Narodowy Park Krajobrazowy.

Widok na folwark od strony pałacu.

Głównym pomysłem jest stworzenie obiektu hotelarskiego o charakterze folwarcznym, który będzie przyciągał również klientów biznesowych.

Obecnie pałac znajduje się w końcowej fazie generalnego remontu i adaptacji na obiekt gastronomiczny z pokojami gościnnymi. Otwarcie i przyjęcie pierwszych gości zaplanowano na początek lipca 2010 r.

Park Krajobrazowy Dolina Bystrzycy

Całkowita powierzchnia parku wynosi 8 810 ha, z czego prawie połowa bo 4 100 ha znajduje się na terenie gminy Kąty Wrocławskie, stanowiąc 23% jej ogólnej powierzchni. Osią parku jest „**Dolina rzeki Bystrzycy**”, stanowiąca cenne ogniwo Ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych w Polsce. Korytarz doliny łączy stosunkowo dobrze zachowane tereny leśne Sudetów z jednym z najlepiej wykształconym na terenie Polski korytarzem ekologicznym doliny Odry. W wielu przypadkach stanowi jedyne miejsce bytowania cennych gatunków na terenach o przeważnie rolniczo-przemysłowym charakterze, przez które przepływa Bystrzyca. Forma dolinna jest w nieznacznym stopniu przekształcona antropogenicznie i może uchodzić za piękny, wprost dydaktyczny przykład doliny, z wykształconym korytem i łóżyskiem oraz licznymi starorzeczami. Część starorzeczy jest tu zabagniona, inne zaś służą za pastwiska, czy łąki.

Na terenie Parku Krajobrazowego największą rolę odgrywają **fitocenozy leśne**. Zdecydowana większość drzewostanów należy do klasy lasów o najwyższych walorach ekologicznych i stosunkowo bogatym runie leśnym. Głównymi gatunkami lasotwórczymi są: grab, jesion, lipa drobnolistna i dąb szypułkowy, rosnące zarówno w grądach, łęgach jak i zbiorowiskach przejściowych.

Charakterystyczną roślinnością parku jest również **roślinność wodna**, występująca głównie w starorzeczach, stawach hodowlanych i małych zbiornikach wodnych. Reprezentuje ją zespół „lili” wodnych tj. grążel żółty oraz rdestnica pływająca.

Ze względu na obfitość różnych płytkich rozlewisk, między wałami przeciwpowodziowymi a korytem rzeki występują zbiorowiska **szuwarów**. Należą do nich: szuwar trzcinowy oraz szuwar pałki szerokolistnej, rzadziej trafiają się szuwar oczeretowy oraz szuwar pałki wąskolistnej. Na samych brzegach rzeki Bystrzycy z uwagi na to, iż dobrze znosi zalew powodziowy najliczniejszym jest szuwar mozgowy oraz szuwary wielkoturzycowe. Natomiast na śródlęśnych bagnach i zabagnionych łąkach występują zespoły kosaćca żółtego, turzycy brzegowej, błotnej i dzióbkwatej.

Atrakcyjność Parku Krajobrazowego podnosi wiele interesujących historycznie obiektów. Należą do nich przede wszystkim kościoły, budowle murowane, orientowane - ołtarz od strony wschodniej, z wieżą, utrzymane w stylu gotyckim i barokowym. Do najstarszych i najciekawszych należy kościół w Sośnicy wzniesiony przed 1244 rokiem w stylu romańskim.

Projektowany **rezerwat przyrody** położony w zespole leśnym na północy gminy Kąty Wrocławskie w Parku Krajobrazowym „Dolina Bystrzycy”, na zachód od wsi Skałka w rozwidleniu rzeki Strzegomki i Bystrzycy. Jego wschodnią i południową granicę wyznaczają szosy, natomiast północno - zachodnią [rzeka](#) Strzegomka biegnąca aż do ujścia Bystrzycy. Obszar ten charakteryzuje się znaczną dominacją zbiorowisk leśnych reprezentowanych przez mało zmienione lasy łąkowe, grądowe olszowe i fitocenozy przejściowe. **Lasy łąkowe** to w zdecydowanej większości łągi wiązowo - jesionowe oraz zajmujące niewielkie fragmenty łągi jesionowo - olszowe z panującą olszą czarną. Lasy zlokalizowane na siedliskach bardziej suchych to wschodnioeuropejska postać grodu należącego do zespołu *Tilio - Carpinetum*, reprezentowanego przez dąb szypułkowy, grab zwyczajny z domieszką lipy drobnolistnej i klonu zwyczajnego.

Poza lasami występują niewielkie fragmenty stanowiące małe polany, świeżych łąk rajgrasowych i trzęślicowych, a na obrzeżach starorzeczy fragmenty szuwaru wielkoturzycowego oraz zarośli nadrzecznych. Oprócz znacznej różnorodności zbiorowisk roślinnych, spotyka się tu szereg gatunków roślin podlegających ochronie, a przede wszystkim śnieżyczka przebiśnieg która występuje tu najliczniej w porównaniu do pozostałych terenów doliny Bystrzycy. Poza śnieżyczką do całkowicie chronionych można spotkać lilię złotogłów oraz szafirka drobnokwiatowego. Z roślin chronionych częściowo najpospolitszą jest konwalia majowa, rzadszą kalina koralowa oraz kruszyna pospolita.

(-) Irena Karp